زانكۆی سەلاحەددین

كۆلیژی ئاداب

بەشی مێژوو قۆناغی یەكەم

بابەت

ئیمپراتۆریەتی ساسانییەكان

ناوی قوتابی

سانا تحسین حمدامین

ناوی مامۆستا

فرسەت رۆژبیانی

2020/2019

الممسوحة ضوئيا بـ CamScanner

ناوەڕۆک

1-لایەنی دارایی ....
2-لایەنی بازرگانی ....
3-لایەنی پیشەسازی ....
4-لایەنی کشتوکاڵ ....
5-لایەنی دراو...

الممسوحة ضوئيا بـ CamScanner

پێشەکی

لەم ڕاپۆرتە ئەوە دەزانین کە ساسانییەکان چ دەسەلاتێکیان هەبووە هەروەها لە ڕێگای چ شتێک بوونەتە خاوەن سەرمایەیەکی زۆر

کە ساسانییەکان ئیمپراتۆرێکی زۆر مەزن بوونە خاوەن سنورێکی فراوان بوونە کە چەندین لاوە

ببونە مایی سوود بۆ ساسانییەکان .

لێرەدا ئەوە دەزانین کە ساسانییەکان بۆ ماوەی چەند دەسەڵاتییان هەبووە و بۆ ماوەی چەند

حکومیان کردوە و چۆن حکومیان کردوە پاشاکانیان کێ بوونە و بۆ ماوەی چەند

حکومیان کردووە .

الممسوحة ضوئيا بـ CamScanner

ئیمپراتۆرییەتی ساسانییەکان

دوای ئیمپراتۆری ئەشکانی لە ساڵی 224ز بە تێکشکانی ئەشکانییەکان لەسەردەستی دەوڵەتی ساسانی بە سەرکردایەتی ئەردەشێری کوڕی بابەک دامەزرێنەر و خۆشی یەکەم شای ساسانی بووە

ئەمی ئەردەشێر ناوی فارسی دەوڵەتی بووە بەلاوە دواتر چەندین ئەسکی تر دێنە ناو دەوڵەت وەک مێی و مەردەکی ماوەی 400 ساڵ فەرمانڕەوایان کردووە

کۆتا شای ساسانی یەزدەگوردی سێیەم لەسەر دەستی دەوڵەتی ئیسلام لە سەردەمی عومەری کوڕی خەتاب لە ساڵی 651ز کۆتایی پێ هات

لێرەدا باسی هەندێک لایەنی ژیانی ساسانییەکان دەکەین وەکو

1-لایەنی دارایی

ئەو فەرمانبەرەی کە سەرپەرشتی بەڕێوەبردنی دارایی گشتی دەوڵەتی ساسانی دەکرد پێی دەوترا فاستر یوشالار و مەبەستیش سەرۆکی کۆنتڕۆڵکارانە ئەمەش بەڵگەیە لەسەر بەهێزی کۆنتڕۆڵ لە باجەکانی دەوڵەت هەرچی کاری ژمێریاری دەوڵەت بوو ایران امارکار

کە یارمەتی وەزیری یەکەمی دەدا لە کاروباری ژمێریارییەکان و بۆ دەربار فەرمانبەرێک سەرپەرشتی ژمێریاری دەکرد کە تایبەت بوو پێی دەوترا درا امرکار هەروەها هەر هەرێمێک کارمەندێکی تایبەتی تێدا بوو پێی دەوترا فاسپور غار امارکار

کۆنتڕۆڵ کەرەستەی سەرەکی بوو بۆ وەرگرتنی باجەکان لێ لە سەردەمی ساسانی دا ئەمەش جیاوازی بوو بە جیاوازی جۆری زەوییەکان و ساسانییەکان میرانگری بەش خۆیان بوون

الممسوحة ضوئيا بـ CamScanner

لە سەنعەتە جوانەکانی مۆرکاری ڕەوینەکان لەوحە ڕەوینەکانی پشکان خاوەندارێتیان دەکرد بەسەنعەتی کەستی بەرووبووە و دەستەتووەکەیان وەردەگرت و گوتی

تێدا نیە ئەوان هەندێک لەو ڕەوینەنەیان بە میرات وەرگرتبوو لە پشکان و میرانی پێش خۆیانیان لێیان کڕی بوون بەمێش بە دیاری پێیان دراوو وردو درشتی ئەو ڕەوینە نازاندرێت یان ڕووبەرەکانیان یان شوێنەکەیان یان ئەوەی لێی جیادەراوە بەلام بۆچوونێک کە ڕێتر لە ڕاستی

نزیک بێت کە لە باشترین ڕەوینە کشتوکاڵەکان بووە و کەمترین باجەکەی تێدا دەدرا لە خەڵکی تر هەروەها جوتیارانی کۆنە ئەو ڕەوینانە کاریان دەکرد یان ئیرادەکان کە فەرمانبەرە ئاینیەکانی سەرپەرەندەرنا سەر پەرشتیی دەکرد

2-لایەنی بازرگانی

ئێران بە هۆی ئەو شوێنگە جوگرافیەی کە هەیبوو ڕۆڵێکی گەورەی گێڕاوە لە بازرگانی جیهانی ئەو سەردەمەدا کە بڵاوبوونەوە و داپشوونی بازەی زێو و مس لە ئەوجەی بەرفراوەکان زۆر بووە کە ئەمەش بەڵگەنە لەسەر گەشەی ئەم بەهەنە و بازرگانی وشکانی بە گرنگەبەری ڕێگاکانی کاروانە بازرگانیەکان کۆنەکەیدا ئەنجام دەدرا لە بەناوبانگترین ئەو ڕێگایانە بوو کە پایتەختی ساسانی مەدائن ی پێوە پەیوەست بوو بە ناوخۆی ئێران کە دوای ئەوەی تێدەپەڕێت بە کرمنشاه و همدان اكبتانا القديمة المنبعه

و لە همدان ئەو ڕێگایە سەرەکی بە دەبوو چەند لە هەمەدان ئەو ڕێگایە سەرەکی بە

دەبووە چەند لقێک کە یەکێکیان بەرەو باشوور دەڕۆیشت کە بە ئەهواز تێدەپەڕی

ولاتی علمی کۆن پشان دەگات بەهەرێمی فارس و لە باشووردا بەلای کەنارەکانی

کەنداوی فارس کۆنی دێت کە دەکاتە بەندەری عەباسی ئێستا

الممسوحة ضوئيا بـ CamScanner

ڕێگەکەش بۆ ئەدیبەری بە هەمان بەرەو باکووری ڕۆژهەڵات دەچێ و بە ئەفغان دا دەڕوات و

بەرەو سەمەرقەند دەچێت لە ڕۆشتنی هونەرییە لەگەڵ هەمارەکانی دەریای قەزوین لە سەیحەی دوێن

تێکەڵ دەبێتەوە بۆ خۆراسان بەردەوام دەبێت تا چین و لە ڕێگای تورکستان جەوری کاری

سەرەتا بە ڕێگەکانی هاوسێیەوە لەگەڵ ئیمپراتۆری ڕۆمانی شاری نسیبین بەرچاوەکی

گرینگ بووە بۆی و لە دوو سەرچاوەکانی ئەو ڕێکەوتنەی ئیمپراتۆری ڕۆمانی دیوکلیشیان

پێشکەشی کرد لە ساڵی 298ز بە پاشای ساسانی نرسی کە دەبێت نسیبین بە تەنها ج

پەیوەندی نێوان هەردوو دەوڵەت بێت بەڵام نرسی ئەم بەندەی پەیماننامەی ڕەت کردەوە0

لە شاری نسیبە کە دەکەوێتە کەناری ڕۆژهەڵاتی ڕووباری فورات بازارێکی گەورە هەبە کە

شوێنێکی بۆ دەدات لە هند و چین 0

3-پیشەسازی

پیشەسازی لە ئێرانیدا وەکو کشتوکاڵ و بازرگانی بەناوبانگ نەبووە بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا

ئێران هەر لە کۆنەوە بە پیشەسازیی قوماش دروست کردن بەناوبانگ بوو تا کاتی ئێستاش

تەنها وڵاتێکی سەرەکییە لە دروستکردنی قوماشی دەستکردی باش لە دونیا دا و هەروەها

جۆرەکانی قوماشی زۆر کە چنی کراون بە حەریر و نەخشێنراو بە دورمان لە زێڕو زیو

هەروەها ئێران بەناوبانگ بووە بە کوتاڵی سوف و حەریرپێشکەش ساسانی هەبێ

ئەمحەمدانی پیشەزانی ڕستنی حەریربەندەدا

لە وڵاتەکەیان بۆ سوود وەرگرتن لە بازرگانی حەریر و پیشەسازییەکەی و مەڵبەندی

ڕستنی حەریر بەناوبانگ بوو لە سوسە و جندیشاپور و شوشتر بە بەرهەمەکانی

وا دیارە سوودیان لە بەندکراوانی ڕۆم دەبینی ئێرانییەکان لە پیشەسازی حەریر لەو ماوەیە

بازرگانییە نێوان ئێران و دراوسێکانی دا ناوبانگی کلی ئێرانی دەناسێ کە داخوازی

الممسوحة ضوئيا بـ CamScanner

هەروەها ساسانییەکان زۆر جەنگاوەر بوونە چەندین جار هێرشی دوژمنەکانیان تێک شکاندووە وەکو بەرگری کردنی دەستوری ئیمپراتۆری ساسانی دژ بە داگیرکاری ئیسلامی عەرەبی لە ناوچە کوردییەکانی وەک شارەزوور و موسڵ و حەلوان و نەهاوەند و جەلەولا دا چڕ بوونەوە کە پارێزگاریان لە فەرمانڕەوایی ساسانییە کوردەکان دەکرد لە کاتێکدا ئەم بەرگرییە بە هێز نەبووە لەو ناوچانەی کە کوردیشی تێدا نەبوون ئەمەش بەڵگەیەکی دیکەیە کە بەرگریکردنی کورد لە دەوڵەتی ساسانی بەرگریکردن بووە لە دەوڵەتی خۆیان فەرمانڕەوایی خۆیان پارێزگاریان کردووە ...

ئافرەتانی زۆری مسی بوون هەروەها لە ڕێنانی ئاسوودەی و ڕاهاوردن لە خۆشکەکەی پاشان وێنەی گیمەوەران و باڵندەکان و شێوازی ئاسکان کە ئێستا ش ژمارەیەک لەو جامە ڕێوەبە کە دەبەشراوەنە لە مۆزەخانە جیهانیەکان کە کۆلێدەرز لەسەر ئۆیا بەرزەکەی ئێرانی خۆی هەروەها داگیرکەیان دروست دەکردووە هەروەها جۆرەکانی نوێ لە پێشەسازی ئاوریشمیان هێناوەتە واڵەکەوە

4-لایەنی کشتوکاڵ

کشتوکاڵ کۆڵەکەی ئابووری و بنەمای سەرەکی بوو لە وڵاتی ئێران لە سەردەمی ساسانی دا کاری کشتوکاڵ کردن کارێکی گەورە بوون ئێرانیەکان کە کتێبە پیرۆزەکان زۆر بە پیرۆزیان دەناوە لەوەوە دەزانین کە ئاوەندی ئاسانی بۆ کشتوکاڵ بەشێوەیەکی ورد ڕێکخراوە بەشێکی زۆر لە ئاڤێستا کۆمەڵێک ئاسانی ئەوا لەو نعمەتە لەخۆ دەگرێت و هەرجی ئاودێریشە کە کۆڵەکەی کشتوکاڵە لە دەوڵەت کە بە ڕێکخستنێکی تیر و تەسەل ڕێکخراوە کە لێرەدا ئایەت هەیە بە جۆرەکانی تۆکمەندە جیاوازەکان و ڕێگایەکانی بەنداو و لەبەر چاوگرتنی جۆگە و پاککردنەوەی و مێزرەکانی بەکارهێنانی هەروەها چەند بنکەیەکی دیاری کرابوان هەبوو کە مەڕ و ماڵاتیان لێیان دەخوارد و چاودێری دەکران لەو شوێنە هەروەها دیاردەی ئاگادارکردنەوەی پێویست دەگیرانەوە بەر بە ئاراستەکردنی مەڕ و ماڵاتەکان بەرەو سەگەکانی شوان چونکە سەگ هەروەک دەزانین پایەیەکی گەورەی هەبووە لەلایەن زەردەشتییەکانەوە

زەوییە کشتوکاڵییەکان دابەش کرابوون بە بەشێکی بچووک و پاداشتی لە نێوان زۆرینەی زۆری گەل و لە نێوان چینی بەرز دەبوو ئەوە بوو زەوییە کشتوکاڵییەکان دابەش کرابوون لە نێوان مەلیک و پاشا و تاکەکانی چینی ئورستوکراتی لە تاکەکانی هەر حەوت ڕەویەکان بەسترابوونەوە لە میانەی بەندایەتیەکی ڕەها بۆ خاوەن جۆرەش ئەوەیە کە دەناسرێت

الممسوحة ضوئيا بـ CamScanner

بەناوی دەرەبەگایەتی دەوڵەت باجی زەوییانە خەراج وەردەگیرێت بە نوێنەری کۆمەڵێک لە فەرمانبەرانی دارایی ئەوانەی کە پەیوەست وون بە وەزیری دارایی یان گەورەی وەزیران

ئاماژەی زۆری هەیە لە نێو سەرچاوەکاندا کە ئاماژە بۆ گەندەڵی ئەو باج وگرانە و توندوتیژییان دەکەن کە ئەمەش بوو بە بارگرانی لەسەر شانی چینە هەژارەکان لە جوتیارەکان

دەتوانین ئەوە دەربخەینکە ئەو باجانەی زەوی کە کیسرا ئەنوشیروان داینا بووی وەردەگیرا بۆ بەرژەوەندی گەنجینە و بەشی خاوەن زەوییەکەش دەخستە سەر وا دیارە جوتیارەکان ڕووبەڕووی توند وتیژییەکی زۆر دەبوونەوە بە تایبەتی کاتێک دەستیان درێژ کرابا بۆ بەرووبوومی زەوییەکە بەڵام ئەو حاڵەتە کەم بۆوە دوای ئەوەی کیسرا باجەکانی گۆڕی

بۆ پارە نەک لە جۆری شتومەکەکە .

لە هەندی کاتی جیاواز دەوڵەت پەنای دەبردە بەر لێخۆشبوون لە باجەکان بە نمونەی لە هەرێمە کشتوکاڵییە باشەکانی وەڵ عێراق ئەوە بوو کە هەندێک لە پشکان لە پیناو رازی بوونی خەاک و نزیک بوونەوە لێیان و بۆ بنبڕکردنی گیانی هەڵگەڕانەوە لە ناخیدا پشتیان دەبەست بە لێخۆشبوون لە کشتوکاڵکاران لە سەرەوەی کە دەمێننەوە لەلایاندا

ئەو باجە کەڵەکەبووانە و دەگێڕانەوە کە گەیشتۆتە 70 ملیۆن درهەم لە سەردەمی

بەهرام پێنجەم و جوتیارەکان پابەند نەدەبوون بە پێدانی باجەکانی زەوی و بەڵکو ئەم باجی کەس بوون و داراییەکان کۆدەکردەوە لەکاتی ئەهامەتی وەک بوونی کورتی لە دارایی گەنجینە لەگەڵ دەست پێ کردنی جەنگی فراوان و هەروەها کارەکانی بیگارە سخرە

کارەکانی کشتوکاڵ لە هەموو لایەکی دەوڵەتی ساسانی پشتی دەبەست

لە رێگا سەرەتاییەکان لە کێلان ولەتۆکردن ولە ڕەنینەوەی بەرووبووم بەڵام پاشان لە زەوییەکانی پشاپەتی هەندی پێشکەوتن و بە دەست هات کە ئەمەش بەڵگە لەسەر

الممسوحة ضوئيا بـ CamScanner

گرینگی دەی پاشایانی ساسانی بۆ کاروباری کشتوکاڵ و چاککردنی زەویەکان و دروست کردنی بەنداوەکان و ئەم پەرەسەندنەش هەموو زەویەکەی پێش گرتەوە

هەروەها دیلەکان بە تایبەتی دیلی گەلانی شارستان بەکاردەهێندران لەو کارانە هەروەکو

شاپور ئەم کارەی لەگەڵ بەندکراوی رۆم ئەوە بووکاری ئەنداندنی بەنداوی ئیمپراتۆری پێ سپاردن لە نێوان سوس و شوشتر .

ئەو بەرووبومە سەرەکییەی کە لە سەردەمی ساسانی کسرا ئەنوشیروان دا دەناسران ئەوە بوو کە دەتوانێ بەرووبومی سەرەکی بوو لە کشتوکاڵ وەک

گەنم و جۆ برنج و لە دار و درەختیش دا دارخورما و زەیتوون و میوە جۆری تر و هەروەها ونجە و ئیسپەرە و ئێران بەناوبانگ بوو بە هەندێ ناوچەی شوانکاری کە ژمارەیەکی زۆر مەڕومالات تیدا بە خێو دەکرا ئەمەش بۆ سوود وەرگرتن لە گۆشتەکەی وەکو مەڕ و بزن و هەروەها مانگاکان و دەتوانین وێنەی داهاتەکانی مەڕو مالات لە ئێراندا ببینین لە دیمەنی راوکردنی پشیلەی کە چەند کارێکی هونەرییان لە جێهێشتووە بۆمان وەکو

جۆرەکانی مامزەکان و بەرازە کێویەکان و مەگاکان وەحشیەکان و بەراز و هەندێ گیانلەبەری درندە وەکو شێر و ورچ و کەمتیار لە ناوچەکانی ئێران

5- لایەنی دراو

ساسانیەکان سیستەمێکی پارەییان گرتبووە بەر جا پارەکانیان دروستی زیوو بووە و سوور بوون لەسەر وردبینی کردن لە سکە و پاکی کانزاکەی و پاریزگاریان کردووە لە کێش و عەیار پیوانەی پارەکە بە دریژایی ماوەی فەرمانرەوایەتییان تەنها مەگەر لە هەندێ ماوەی کەم دا نەبێت کە بە تایبەتی لە کاتی روودانی ئاشووبە سیاسیەکان و گومانی تێدا نیە پشت بەستنیان بە پارەی زیوو دەگەڕێتەوە بۆ بوون و فەرهەم بوونی ئەو کانزایە لە ئیمپراتۆرییەکەیان و پارەی زێریان لێ نەدایە لەبەر کەمی ئەو کانزایە لە ولاتەکەیان .

درهەمی ساسانی لە زیوی پاڵفتە بوو کێشەکەی بە مسقال و عەیار دەگەیشتە نزیکەی لە سەدا 98 لە زیووی پاڵفتە بە درێژایی ماوەی فەرمانڕەواییان تەنها لە چەند کاتێک دا نەبێت کە شۆڕش و ئاژاوەی سیاسی هەبووە .

هەرچی نەخشەی پارەکانی ساسانییەکان کاریگەری بوونە بە بارینەکان لە ڕووی پارەکەیدا وێنەی پاشای ساسانی و ناوەکەی هەبووە و هەندێ گوزارشتی بە مەزن کردنی و هەندێ جاریش و نیگار هەبووە وەکو مەنک

و ئەستێرە هەرچی لە پشتی پارەکەیە لە سەردەمە دواییەکاندا وێنەی پەرستگای ئاگری لەسەر دەکێشرا .

کە دوو سەرکار پارێزگارییان لێ دەکات لەگەڵ مێژووی پارەکە و شوێنەکەی لەسەرکار دەکێشرا و هەر پاشایەک وێنەیەکی تایبەتی لەسەر پارەکەی لێ دەدا بە درێژایی ماوەی فەرمانڕەوایەتی ئەو پاشایە پارە لێدان تەنها بۆ پایتەخت نەبوو بەڵکو لە سەرجەم مەڵبەند و ناوەندە کارگێڕییەکان و ئەوەی گشتییەکانیش هەبووە و بە کورتی ناوی شوێنی سکەکە لەسەر پارەکە دەنوسرا و شوێنەکانی پارە لێدان زۆر بوو لە سەردەمی ئەنوشیروان سەد شوێن هەبووە .

ئەمانە هەموو ئەو سەرچاوانەی داهاتە بوونە کە دەکەوتنە ژێر دەستی دەوڵەتی ساسانی کە ساسانییەکان زۆر سوودیان بینیوە لەو داهاتانە وەکو بازرگانی و دارایی و پیشەسازی دەوڵەتی و ئیمپراتۆری ساسانی زۆر بە هێز و ڕووبەرێکی فراوانی هەبووە .

هەروەها لە ڕووی زمان زاراوەی هەورامی زمانی پەهلەوییە کوردی زمانی کە زمانی ساسانییەکان بووە کە ئاخاوتنیان دەکرد و ئەویش زمانی پارسی بووە و ئەمەش کوردبوونی ساسانییەکان دەسەلمێنێت .

الممسوحة ضوئيا بـ CamScanner

ئه نجام

ئەم راپۆرتە ئەوەمان زانی کە ساسانییەکان خاوەن دەسەڵتێکی زۆر فراوان بوونە و خاتوەن

پاشایی بە هێز بوونە و هەروەها لە چەندین لاوە ساسانییەکان سوودیان لێ بینیوە بونەتە خاوەن سوود بینین بۆ لایەنی دارایی وڵات وەکە لایەنی کشتوکاڵ و پیشەسازی کە ساسانییەکان زۆر شارەزاییان لێ هەبووە و بوونەتە مایی ئەوەی ساسانییەکان سوودێکی زۆر لێ ببینن .

الممسوحة ضوئيا بـ CamScanner

لیستی سەرچاوەکان

1-ئێرانی سەردەمی ساسانییەکان

نووسەر سەلاحدین ئاشتی

2-مێژووی دەوڵەتی ساسانی

نووسەر   موفید رائیف محمود العلبد

3-مێژووی کۆنی ئێران

مەهدی کاکەیی

4-مێژووی ئێران

نووسەر رۆمەن گیرشمەن

الممسوحة ضوئيا بـ CamScanner